

ZORANA OPAČIĆ

Univerzitet u Beogradu, Serbia

zorana.opacic@uf.bg.ac.rs

Translovenski identitet pripovedne proze Stanislava Krakova

Trans-Slovenian Identity of Stanislav Krakov's Narrative Prose

Abstract: In this paper, we will deal with travel writing and narrative prose from the 20s of the 20th century by Stanislav Krakov, a Serbian writer of Polish origin. The image of Poland contains the trans-Slovenian identity of the author, who is a Pole and a Serb, but who got to know his father's country at a mature age. The possibility to examine one's own identity awakens the joy of recognizing oneself in another Slavic culture. The fascination with Polish culture (which is both foreign and own), the mysteriousness of one's own noble origin, are reflected in the insistence on telling stories about folklore, legends, arts. Analogies with Serbian history are brought into the narration of rich Polish history and patriotism. Residents in Poland inspired the author to create the story *The Alchemist*, which is significant for the Serbian avant-garde, so we also point out the ways of the genesis of this story.

Keywords: travelogue from Poland, Polish-Serbian identity, analogies between interwar Poland and the Kingdom of Yugoslavia, traces of the Great War, poetry and painting as the basis of cultural memory, Wawel as a subtext of the story *The Alchemist*

Potomak poljskih plemića i srpskih knezova ustanika, Stanislav Krakov (1895–1968) bio je vojnik, avangardni pisac, novinar i filmski autor¹. Njegov otac bio je Poljak, vojni lekar, Sigmund (polj. Zygmunt), koji je u Srbiju 1885. došao kao dobrovoljac u srpsko-turskom ratu, tu se iznova oženio i stekao porodicu. Radio je kao lekar kraljevske porodice Karađorđević, pa je Stanislav od detinjstva bio u kontaktu sa Karađorđevićima i monarhista. Majka Persida bila je iz čuvene ustaničke porodice Stanojevića (Berec, 2016).

---

¹ Reč je o autoru neobične životne sudbine. Njegovo stvaralaštvo predstavlja vredan deo međuratne književnosti; ipak zauvek je zasenčeno protivrečnom amplitudom istorijskih uloga koje je zauzimao u prvoj polovini prošlog veka: bio je slavni dečak-dobrovoljac balkanskih ratova, pitomac Vojne akademije, pa višestruko odlikovani potporučnik srpske vojske u Velikom ratu. Penzionisan iz vojne službe nekoliko godina posle rata, postaje cenjeni novinar, urednik lista „Vreme“ i drugih listova, dopisnik međunarodnih novinskih agencija, direktor Radio Beograda. Međutim, kao rođak Milana Nedića i Dimitrija Ljotića postaje njihov saradnik tokom okupacije. Kao kolaboracionista beži iz zemlje posle oslobođenja i ostatak života provodi u Francuskoj (detaljnije u: Opačić, 2007; Berec, 2016).

Kako se nacizam širio Evropom, a javljali se glasovi o njegovom jevrejskom poreklu, tridesetih godina je iz varšavskog arhiva tražio dokumentaciju o plemićkoj lozi. Od princa Kraka / Krakusa, osnivača Krakova, prema potvrdi Senata Ruskog carstva br. 5589 od 23.12.1913. porodica Krakov ima pravo da nosi grb Bonča / Bońsza².

Njegov život obeležili su ratovi: u Balkanskim bio je jedan od najmlađih dobrovoljaca, u Velikom ratu potporučnik na Solunskom frontu. Posle rata gradi uspešnu novinarsku karijeru i afirmiše se kao književnik³. U radu ćemo se baviti njegovom kraćom pripovednom prozom: putopisnim člancima iz Poljske i kraćom prozom u kojoj su vidljivi motivi poljske istorije i kulture. Krakov je često i rado putovao, što po novinarskom pozivu a što po svojoj neutaživoj želji za avanturom, pa je objavljivao putopise iz Evrope, Afrike, Azije; takođe je bio jedini južnoslovenski novinar na prvom prekookeanskom letu avionom (DOX) koji je s prekidima trajao godinu dana.

Iako se identifikovao kao Srbin, imao je veliku ljubav prema svojim poljskim korenima. Njegov translovenski identitet možda se najeksplicitnije pokazuje u tematizovanju Poljske. Oni su nastajali kada je kao član novinarske delegacije, koja je pratila poslanike Kraljevine SHS, za dnevne novine *Vreme* (čiji je bio glavni urednik) pisao feljtone tokom dvadesetih godina prošlog veka⁴. Očeva domovina, koju konačno uživo upoznaje, fascinantna je na mnogo načina, pa se u književnom oblikovanju prikazuje sa neskrivenim simpatijama. Sva je prilika da je upravo poseta Poljskoj 1922. bila ključna za nastanak priče *Alhimičar*. I u romanesknoj prozi o Velikom ratu vidljivi su motivi poljske istorije i topografije (npr. opsada Pšemisla, Galicija i sl.), koji će zbog obima rada ostati izvan istraživačkog fokusa.

Putopisi iz Poljske

Tokom dvadesetih i tridesetih godina prošlog veka (1922–23, 1929–31), S. Krakov posetio je Poljsku više puta. Iako je između putovanja mali vremenski

² Čukun-čukun deda Jan Krakov bio je nosilac ceremonijalnog mača 1669. Podaci iz Arhiva Jugoslavije.

³ Svoje romane *Kroz buru* (1921) i *Krila* (1922) napisao je na Solunskom frontu, u rovu.

⁴ Reč je o sledećim člancima: *Na putu kroz Poljsku. Kod maršala Pilsudskog; Poljske legende. Šetnja kroz Krakov; Borbe s Ukrajinčima i bolševicima. Šetnja kroz Lavov* (1922); *Na putu sa poslanicima kroz Poljsku. U Sejmu, gde su i žene poslanice; Nad mogilama obешених устаника* (1923), *Kroz veliku izložbu u Poznaњу. Dесет година рада обновљене Poljske; Na poljskomе moru; Na плажи без сунца. По Балтичком morу под југословенском заставом; На крајњем северу Poljske. Историјски ходник који је одиграо пресудну улогу у животу Маршала Пилсудског; Краков, град полске традиције; На Вавелу, дворцу и гробници полских краљева; Од руских тамница до маршалске булаве. Poljski народ, полска војска и Маршал Пилсудски* (1929); *Величанствено дело маршала Пилсудског. Poljski народ под оружјем* (1931) (Krakov, 2020).

raspon (sedam godina), reč je o dva zasebna društveno-istorijska trenutka. Putovanje iz 1922. odvija se u kontekstu prvih godina mira u Evropi posle Velikog rata. Za Poljsku je taj mir tek stigao, pošto se upravo završio Poljsko-sovjetski rat (1919–1921), država je proširena i ujedinjena. Iste godine, jula 1922. maršala Pilsudskog (Józef Klemens Piłsudski) odlikovao je kralj Aleksandar Karađorđević Kraljevskim ordenom Karađorđeve zvezde⁵. U tadašnjem sastavu države bio je i Viljnus, današnja prestonica Litvanije, a i hod kroz ulice Lavova uverava putopisca da su u njemu dominantni poljska kultura i trgovina. Zemlja koja se polako oporavlja od ratnih razaranja i stradanja, koja polako leči svoje rane, srodna je u mnogome kraljevini iz koje pisac dolazi. Otimanje različitih vojnih sila oko njenih teritorija takođe im je zajedničko. Ovaj zaključak donesen je u kontekstu sopstvenog iskustva: pobjeda srpske vojske u Velikom ratu ujedinila je srpski narod koji je živeo pod Turcima, u Austrougarskoj i u Kneževini Srbiji. Samim tim, pripovedanje o Viljnusu i pohvala poljskom narodu koji se posle vekova razdvojenosti ujedinio posredno je i pohvala srpskom kralju, nazivanom tada Ujedinitelj. Zaključci o Poljskoj i inače se po pravilu formiraju na osnovu analogija sa okolnostima zemlje iz koje dolazi, a izrečeni stavovi predstavljaju manje ili više skrivene poruke srpskim čitaocima.

Drugo i treće putovanje odvijaju se posle završene diktature Maršala Pilsudskog, prema čijoj ličnosti oseća veliko poštovanje. Naime, maja 1926. Pilsudski je izvršio državni udar i uspostavio diktaturu, ostajući na vlasti do 1928. U januaru 1929. Aleksandar Karađorđević počinje Šestojanuarsku diktaturu, raspuštajući Narodnu skupštinu posle dramatičnog ubistva poslanika. Nacionalne sukobe u kraljevini pokušao je (dakako bez uspeha) da nadvlada uvođenjem integralnog jugoslovenstva i promenom naziva države u Kraljevinu Jugoslaviju. Diktatura traje do 3. septembra 1929, što znači i u vreme posete jugoslovenske delegacije Poljskoj. Kao poštovalac dinastije Karađorđević i bivši vojnik Krakov doživljava poteze Pilsudskog kao potrebne za održanje nacionalnog jedinstva. Analogno tome, ističe se predusretljivost poljskih domaćina (dečji hor peva himnu *Bože pravde*), a gromoglasni pljesak poslanika u Sejmu jugoslovenskim poslanicima (opisan u *На путу са посланицима кроз Пољску. У Сејму, где су и жене посланице*) treba da pokaže kako Poljaci podržavaju aktuelnu politiku dinastije Karađorđević.

Iako putuje po novinarskom zadatku da izveštava o uspostavljanju saradnje između dve zemlje, Krakov se mnogo više zanima za atmosferu, istoriju i umetnost gradova koji su u to vreme bili pripojeni Poljskoj: Varšave, Poznanja, Krakova i Viljnusa. Sudbina Viljnusa poredi se sa Južnom Srbijom („trezor poljske arhitekture“ – Krakov, 2020, s. 43; „Vilna je bila najzad grad ispunjenih

⁵ Poštovanje jugoslovenske javnosti za lik i delo maršala Pilsudskog očigledno je i po činjenici da Poljsko-jugoslovenska liga u Velikoj sali Kolarčeve narodne zadužbine u Beogradu, 19. marta 1934. održava svečanu akademiju u čast njegovog rođendana. Na svečanosti je između ostalog držao govor akademik Vladimir Ćorović. v. <http://www.kolarac.rs/>

želja, i svi su našli ono što su u Poljskoj tražili“ – isto: 68). Grad bogate tradicije i srednjovekovnih spomenika po mišljenju putopisca delio je sudbinu prostora Makedonije, Kosova i Metohije, koji su ispunjeni nemanjićkim manastirima, kulturnim blagom različitih epoha – od antičkih nalazišta do srednjovekovnog doba – a koji su posle Velikog rata pripojeni Kraljevini SHS.

Kao bivši vojnik, Krakov je fasciniran maršalom Pilsudskim. Impresioniran je njegovom vojničkom karijerom, državičkim potezima, harizmatičnošću njegove pojave. Često ga spominje kao borca za nacionalni identitet i državu, kao i narodnog vođu. Pilsudski se kreće odlučno, „čilim i mladićkim korakom“, ima „energično lice staroga vojnika“ (isto, s. 35, 36). Obučan je u jednostavnu vojničku uniformu na kojoj se, ne propušta da spomene, nalazi i Karađorđeva zvezda kojom je nedavno odlikovan. „Marcijalna pojava maršalova pokazala nam je da je sudbina Poljske u rukama čoveka iz koga izbija energija i odlučnost i koji će je voditi sigurnim putevima“ (isto, s. 36). Portretisanje njegove ličnosti podrazumeva prikazivanje uzroka njegovog odijuma prema Ruskoj imperiji (Rusi su ga onemogućavali da govori svoj maternji jezik i držali ga u zatvoru) (v. Krakov, 2020). Krakovljev odnos prema Rusiji negativan je prevashodno zbog boljševičke vlasti i svega što je donela Oktobarska revolucija. Kao monarhista, on ne može da se pomiri sa komunističkim poretom, pa svedoči o završetku poljsko-ruskog rata kao oslobođenju koje su Poljaci izvojevali. Poljsku pomalo pristrasno doživljava kao najveću slovensku zemlju koja brižljivo čuva svoju tradiciju i istovremeno ulaže trud u modernizaciju.

Dramatična istorija poljskog naroda ispunjena je stradanjem, njene teritorije deljene su među velikim silama, što onaj koji je više puta ratovao za oslobodjenje Srbije dobro razume. U tome, kao i u nesumnjivom poljskom patriotizmu koji opaža u legendama, istorijskim podacima i svakidašnjici, pronalazi njenu srodnost sa sudbinom Srbije: „Gotovo sa nekom pobožnošću Poljaci čuvaju tu svoju istoriju u kamenu urezanu, istoriju dana slave i dana poraza“ (isto, s. 43).

Putujući vozom iz Lavova ka Krakovu putopisac ima priliku da se iznova podseti Velikog rata i bitaka koje su vođene na njenoj teritoriji kao što je opsada Pšemisla u Galiciji (*Kroz galicijska polja*). Prostor najkrvavijih bitaka Velikog rata liči na rekonvalescenta: galicijske šume se smeju pod suncem i skrivaju pod svojim zelenilom „ratne rane“ (isto, s. 49), priroda se polako obnavlja, ali naziru se porušene zgrade (čak i varšavski most nije još uvek obnovljen). Opsada Pšemisla, koji u sadašnjosti deluje mirno i oporavljeno, imaginira se u svesti uz pomoć iskustva sa Solunskog fronta a dalje putovanje vozom otkriva „nova imena krvavih bitaka“.

Atmosfera gradova objašnjava se simbolikom umetničkih dela i reminiscencijama na poljske pisce, slikare, arhitekte i značajne istorijske ličnosti. Zato pripovedanje o Viljnsu (*U severnoj poljskoj prestonici*) počinje pominjanjem vojničke uloge „patriote generala“ Želigovskog (isto, s. 43). Zatim spominje zaštitnicu grada – čudotvornu ikonu Bogorodicu Ostrobramsku. Krećući se kroz viljnuske katedrale i spomenike, pripoveda o začetku Jagelonske dinastije.

Povlači paralelu između umetničkih relikvija i italijanske renesanse (srebrni tabernakulum podseća ga na Bruneleskijeve radove).

U pripovedanje o gradu koji je oslobođen vekovnog ropstva učitano je vlastito iskustvo Velikog rata. To što zapaža jasne tragove kuršuma na staroj katedrali, vandalizam porobljivača (obezglavljeni spomenici, uništeni zamak kralja Jagelona), tragove zločina koji su pokušali da prekriju (igralište za kriket načinjeno na mestu stradanja povešanih ustanika iz 19. veka), svedoči o snažnom odijumu Poljaka prema Rusima (u tekst uključuje nediplomatsku izjavu poljskog pratioca: „Eto, to je ta Rusija, žbirska, žandarska i dželatska, koju mi mrzimo!“ zato što njome posredno iskazuje i sopstveni stav o komunističkoj zemlji, ali, još uvijenije, i stavove o narodima porobljivačima), u putopiscu pokreće sećanje na vreme kad je oslobađao otadžbinu iz bugarskog i austrijskog ropstva, kada je na jugu ulazio u spaljena sela i video užas te se suočavao sa jasnim dokazima bugarskih zverstav (o tome je pisao u *Našim poslednjim pobedama*, u putopisima *Kroz Južnu Srbiju* i u kraćoj memoarskoj prozi; v. Opačić, 2007). „Strašno stoleće robovanja poljskog“ emotivno se doživljava zbog vekova turskog ropstva a radost oslobođenja dobro se razume zbog kraljevine formirane posle Velikog rata.

Ipak, posebno mesto u pripovedanju zauzima grad Krakov, koji za putopisca predstavlja magičan prostor bogate istorije, tradicije i umetnosti – prema njemu, razumljivo, zauzima poseban emotivni stav (nije uobičajeno da se kaže emotivni stav). U snažan doživljaj čarolije zmajevskog grada učitani su istorija sopstvene porodice, generacije predaka-ratnika, nestalih u tami vekova. Svoju sliku grada oblikuje kao „šetnju kroz vekove“, nižući legende o njegovom postanku, herojstvu, stradanju i odbrani. Opređeljujući se za vertikalnu, a ne horizontalnu sliku grada, putopisac oblikuje predstavu o gradu koji živi kroz svoju umetnost.

Predstavljanje grada Krakova pisac Krakov počinje legendama i umetničkim delima zasnovanim na njima o postanku grada i vladarske dinastije: “Čitav je Krakov u legendi i tradiciji. U legendi je i začet“ (isto, s. 52). Posebno mu je intrigantna atmosfera Vavela: „nigde se više istorije nije skupilo, kao ovde, između ciglenih zidova ovoga staroga zamka“ (isto, s. 55). Legende o krakovskom zmaju, o Vandi, Krakusovoj ćerki prenose se srpskim čitaocima posredstvom književnog teksta – putem reminiscencija na dramu Stanislava Vispijanskog (Stanisław Wyspiański) (*Legenda*, polj. *Legendy*). Pripovedanje se od Vande, koja skače sa Vavela u Vislu i podaje se paklenim bogovima (u čemu je pomalo srodna Fati Avdaginoj, Andrićevoj junakinji iz romana *Na Drini ćuprija* – ne zaboravimo da i za Andrića Krakov ima poseban značaj), nadovezuje na legendu koja je putopiscu, bivšem ratniku, bliska – o streljanom trubaču sa tornja Crkve Svete Marije pri tatarskoj opsadi iz 13. veka, čija truba se večito čuje kao simbol borbe za slobodu, za šta kaže „da li postoji šta lepše“ (isto, s. 53).

Važan činilac oblikovanja predstava o gradu Krakovu jesu umetnici i njihova dela. U tekstu se samo usputno spominje kako je delegacija posetila Narodni muzej i galeriju. Znatno detaljnije i življe piše se o slici Vladislava Podkovinskog

(Władysław Podkowiński) *Ludilo uzbuđenja* (polj. *Szał uniesień*), kao i o slikarstvu i spomen kući poljskog slikara Jana Matejka. Poslednja slika Podkovinskog, koji je preminuo sa 28 godina od tuberkuloze, primer je simbolizma u poljskom slikarstvu (raskošna ridokosa naga žena na vrhuncu strasti jaše crnog zapenušanog vranca, kao metafora ljubavnog klimaksa). Krakov je pominje pošto je imala „sudbinu kraljeva“, tj. na nju je izvršen atentat. Međutim, on krivo navodi pojedinosti „atentata“. U putopisnom tumačenju isekli su je „ljudi visokog morala“, zgroženi njenom nepristojnošću. Istina je drugačija, ali ne manje zagonetna: posle izložbe na kojoj je otkupljena za znatno manje novca no što je planirano, sam slikar ulazi u galeriju i seče je nožem. Razlozi za atentat na sopstveno delo nisu poznati i tumače se svakojako. Pretpostavljamo da je Krakovu bilo adekvatnije ili više senzacionalistički da atentat na sliku pripíše ekscesu i odbrani moralnosti, skandalu, ili je prosto pogrešno razumeo objašnjenje vodiča.

Važnu ulogu u kulturnoj i umetničkoj reprezentativnosti Krakova i poljske umetnosti pisac Krakov pripisuje Janu Matejku, slikaru istorijskih tema iz 19. veka. Grad Krakov bio je značajan za Matejkov rad, o čemu svedoči njegova spomen kuća ispunjena raznim istorijskim artefaktima. Novinarsko oko odabira najupečatljivije detalje: sprave za mučenje, oružje, lobanje poljskih kraljeva i posmrtnu Matejkovu masku od srebra „na kojoj se jasno ističe prelom njegovog orlovskog nosa“. Matejkovo slikarstvo je očigledno ostavilo dubok utisak na putopisca Krakova. Iako u svom tekstu ne spominje pojedinačne Matejkove slike, činjenica je da su one predstavljale ključnu inspiraciju za njegov književni rad. Naime, osim istorijskih tema Matejko je slikao i portrete značajnih naučnika (npr. Ruđera Boškovića), rodoljuba (npr. Tadeuša Rejtana, o čijem rodoljubivom aktu se pripoveda u tekstu *U dvorcu kralja Stanislava Avgusta*), Jovanke Orleanke, i slično.

Vavelski alhemičar

Slika koja je na njega zasigurno ostavila snažan utisak je Matejkov *Alhemičar Sendivoj* (polj. *Alchemik Sędziwój*), iako je ne pominje u svojim tekstovima. Reč je o čuvenom poljskom filozofu i alhemičaru Mihalu Sendivogijusu (*Michael Sendivogius*) koji je živeo krajem 16. i u 17. veku, autoru knjige *De lapide philosophorum tractatus duodecim*. Sendivoj je kroz vreme sam postao predmet legendi i inspiracija pisaca i slikara, između ostalog i Gustava Majrinka. Alhemičar je živeo buran život, a duži period proveo je na Sigmundovom dvorcu Vavelu u Krakovu. Poljski kralj bio je zainteresovan za alhemiju, verovao je u izvesnost pretvaranja metala u zlato i zato je finansirao alhemičareva istraživanja. Na Matejkovoj slici predstavljena je scena kada alhemičar iz plamena vadi metal koji je pretvoren u zlato i pokazuje ga kralju Sigmundu, pred očevicima.

Sve se dakle sjedinilo u svesti pisca: lik alhemičara iz 17. veka, poljski kralj Sigmund III (polj. *Zygmunt III Waza*), raskoš i tajanstvenost dvorca Vavel, strast

i prestup na Podkovinskoj slici, čak i slomljeni orlovski nos Jana Matejka; bogata istorija i folklor grada Krakova, vlastito prezime, dvojno poreklo, poljsko nasleđe u krvi, pređašnji, njemu nepoznati život njegovog oca Sigmunda, njegovo hipotetičko jevrejstvo i pripadnost poljskom plemstvu. Tako je nastala podloga za nesvakidašnju fantastičnu priču *Alhemičar*, čija se radnja odvija u Vavelu. Fantastična priča zasnovana je na alhemičarskom traganju za zlatom, motivima karme, incesta, metempsihoze, zločina (svi navedeni motivi karakteristični su za Krakovljevu kraću prozu iz 20-ih godina (*Priča o mumiji*, *Legenda o ženi*, *Ancora, ancora...* i sl.)). Seoba duša javlja se i kod Krakovljevih savremenika ili pisaca iz neposredne prošlosti, npr. kod Edgara Alana Poa, a i Lavkraft ima svoju priču *Alhemičar* (1908, objavljena 1916), pod uticajem Poa a godinu dana ranije Gustav Majrink objavljuje *Belog dominikanca*.

Sigmund alhemičar napominje da je rođen u zamku na Vavelu. Predak koji ulazi u telo vanbračnog plemićkog sina menja njegov fizički lik (plava kosa postaje riđa, a jedno zeleno oko pobeli) i pretvara ga u alhemičara.

Šta smo svi mi? Daleki odjek davno umuklog glasa, drevna slika već istrulelog tela. Jedan mali rumeni komad mesa koji plače, stvoren u ljubavnome grču, a u koji se uvuče jedan daleki predak koji neumorno luta kao vampir. Ako je parče dobro – po dva tri ulete u njega. Čitao sam kako se preci nasleđuju, i znao sam da se neko od predaka u meni nastanio, ali ko? Možda ih je bilo i dvoje. Sve je to sedelo u mome kosturu... / Naši preci. Stari lupeži. Uvek u miru, i uvek se vraćaju da još neku novu kožu pocepaju. (Krakov, 2021, s. 125, 126).

Vidljiv je, kako smo rekli, avangardistički poriv za šokom pa je Sigmundova žena bila u prethodnom životu njegova majka. Kako prilikom reinkarnacije duša zadržava neke osobine i sećanja iz prethodnog života, tako je Sigmundova žena / majka u oba života bludnica koja ga prepoznaje iako ga prvi put vidi. Prepoznavanje duše obuzima i Sigmunda, koji ulazi u zamak i odmah prepoznaje bliski prostor i portrete predaka. I gospodar zamka ga prihvata toplo kao da se vratio u svoj dom (znak na prstenu kao identifikacija). Iz pergamentnog svitka Sigmund saznaje istoriju svog pređašnjeg i sadašnjeg života. Iako kaže da traga za zlatom, kao i njegov predak, Sigmund jedooki obuzet je ljubomorom, te pokušava da uništi požudu svoje žene („Trebalo je uništiti meso“). Reinkarnirani predak u telu junaka, kao i u drugim pričama, ugrožava njegov identitet i dovodi ga do uništenja. Sigmund menja drastično fizički lik, a zatim želi i da potpuno uništi svoje telo – što doživljava kao spasenje i put u večnost. Kada postaje kostur, poliva kiselinom i svoju ženu u ljubavnom grču sa drugim muškarcem i „spasava je“.

Pripovedni okvir izvodi priču iz fantastičnog u realističko: ispovest pacijenta u psihijatrijskoj ustanovi pokreće raspravu prijatelja lekara i pisca, čime Krakov uspostavlja dva oponentna polazišta o pitanju književnog stvaranja. Prozaično neverstvo u realnom životu (alhemičar nalazi ženu sa ljubavnikom i poliva ih kiselinom) pokreće iskretanje svesti. Lekar (simbol zdravorazumske pozicije) ironično se osvrće na slučaj: „Trebalo je da dođe ludilo, pa da od hemičara

načini književnika. [...] I čovek, eto, sada sedi kod mene na lečenju i piše. Tako se broj vas književnika povećao, smejaio se lekar.“ Odnos istinito–fikcija sveden je na odnos zdravo–bolesno. Ambivalentni siže moguća je replika na tada aktuelnu polemiku „starih“ i „novih“ književnih autoriteta o zdravoj i bolesnoj književnosti u međuratnom periodu.

Zaključak

Slika Poljske u međuratnom periodu u prozi Stanislava Krakova u sebi sadrži translovenski identitet autora koji je Poljak i Srbin, ali koji zemlju svog oca uživo upoznaje tek u zreloom dobu. Mogućnost da ispita sopstveni identitet, sa kojim nije imao mnogo prilike da se upozna, u autoru budi ne samo znatiželju, već i radost prepoznavanja sebe u drugoj slovenskoj kulturi. Iako se trudi da izbegne lični ton u pripovedanju, emotivnost se jasno čita u njegovoj slici Poljske. Fascinacija srodnom slovenskom kulturom (koja je istovremeno tuđa i vlastita), misterioznost sopstvenog plemićkog porekla reflektuju se na insistiranje u pripovedanju o folkloru, legendama, misterijama, pa i zločinima, skandalima koji su je obeležili. Nehotice u pripovedanje o bogatoj poljskoj istoriji, herojstvu, oslobođenju od okupatora, o krvavim bitkama, stradanjima i žrtvama, ali i hrabrosti, rodoljublju, unose se analogije sa srpskom istorijom. U pripovedanje o Poljskoj učitane su diskretne aluzije za domaće čitaoce, pogotovo u momentima kada se hvali poljski nacionalni duh, rodoljublje, slovenstvo, potreba da se zemlja obnovi i da očuva sećanje na burnu prošlost.

Literatura

- Zbirka Stanislav Krakov*. Skinuto sa: https://www.arhivyu.rs/public/front/aj/images/arhivska-gradja-fondovi/814/1527385058-inv_aj102.pdf.
- Beres, N. (2016). Станислав Краков: једна биографија. *Зборник Матице српске за друштвене науке* (с. 157–158). Нови Сад: Матица српска.
- Krakov, S. (1922). Alhimičar. *Mucao, IV (X/66, 2)*, с. 1337–1342.
- Krakov, S. (2021). *Crveni pjero i druge proze*, prir. G. Tešić. Beograd: Službeni glasnik.
- Krakov, S. (2020). *Čar Sintre i drugi putopisi. Putovanja po Evropi i Sredozemnom moru*, prir. G. Tešić. Beograd: Službeni glasnik.
- Opačić, Z. (2007). *Alhemičar pripovedanja Stanislav Krakov*. Beograd: Učiteljski fakultet.
- Opačić, Z., Jovanović, N. (prir.) (2000). *Čuvar sećanja na zlatne seni*. W: S. Krakov, *Stvaralaštvo o Velikom ratu* (с. 455–554). Beograd: Službeni glasnik.